

פניני קדוש

לאור תורתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יצא לאור על ידי מערכת "מסילות באור החסידות" שע"י מכון אור הצפון דחסידי בעלזא

לעילוי נשמת הרבני החסיד המפואר מוה"ר ר' מנחם שמואל חיים בן הרה"ח ר' אפרים ז"ל פריערמאן

א ווארט בענינא דיומא

האכילה בערב יו"כ - תיקון כל אכילות הרשות שלא היו כהוגן

מעשה בשוטר העיר שאמר לעבדו קנה לי דגים, ולא מצא אלא דג אחד, ונתן בו זהוב, והיה שה יהודי חייט והוסיף עליו עד שהעלוהו לחמשה, ונשאר לחייט. בא העבד אל אדונו וסיפר לו את כל המאורע. שלח השוטר אחר החייט ואמר לו מה מלאכתך, אמר לו, חייט, אמר לו, ולמה קנית דג שוה זהוב בחמשה זהובים... השיב לו, והיך לא אקנו אפילו בעשרה כדי לאוכלו ביום כזה שצונו הקב"ה לאכול ולשתות, ושאונו בטוחים שהקב"ה יכפר לנו עוונותינו. אמר לו, אם כן יפה עשית, ופטרנו והלך לשלום. (טור או"ח סימן תרד בשם המדרש).

ונראה לבאר, דהנה יום הכפורים גופיה מכפר על העבירות וכן על המצוות שלא נעשו כהוגן, ואילו התיקון על עניני הרשות שלא היו לשם שמים הוא על ידי האכילה בערב יום הכפורים, כי מאחר שאכילה זו היא מצוה, לפיכך יש בכוחה לכפר על כל האכילות ושאר עניני רשות שלא היו כדבעי ("מאור עינים" פר' אמור ד"ה וסוד התענית).

והנה, בנוהג שבעולם כשאדם חוטא לפני המלך, מחייבים אותו לשלם סכום מסויים לשלם לקופת המלוכה, וכמו כן, במלכותא דרקיעא, ניתן לפדות את החטאים והמעשים שלא היו כדבעי עם סכומי כסף לצדקה, כמו שכתוב (דניאל ד, כד) "וחטאך בצדקה פרוק" (ראה "ארת התשובה" לבעל התניא פרק ג).

זהו שאמר החייט לשוטר העיר: "והיך לא אקנו אפילו בעשרה ביום כזה שצונו הקב"ה לאכול ולשתות", ומאחר שהאכילה היא מצוה יש בכוחה לכפר על כל עניני הרשות שלא היו כהוגן (בנוסף לעבירות המתכפרות ביום הכפורים עצמו), וממילא בוודאי אקנה דג זה אפילו בעשרה זהובים, כי בלעדיה הייתי צריך להוציא סכום כפול ומכופל פי כמה לצדקה כנגד שווי וערך כל האכילות שלא היו כהוגן.

סברא זו מובנת אפילו לגוי מגושם, ולכן אמר לו "יפה אמרת", ופטרנו לשלום.

(ערב יו"כ תנשא)

מחלוקת רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא בניאור הפסוק "לפני ה' תטהרו"

את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה, "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טו, לו), עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו. אמר רבי עקיבא, אשירכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים וכו' (יזמא פ"ח מ"ט).

נראה לפרש סמיכות שני מאמרים אלו, בהקדם פירושו של כ"ק מרן מהר"ש ז"ע בדברי רבי עקיבא "לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים", דהנה זה לעומת זה עשה האלקים, חמשים שערי טומאה כנגד חמשים שערי קדושה, וכאשר האדם השתקע רח"ל בשער הראשון של טומאה, אזי יראה להדבק בשער הראשון של קדושה, וכך ייצא מהטומאה, וכשהשתקע בשער השני של טומאה, יראה להדבק בשער השני של קדושה וייצא מהטומאה, וכן הלאה.

ברם, אם ח"ו השתקע בשער החמישים של טומאה, אז אינו יכול להפטר מזה על ידי התדבקותו בשער החמישים של קדושה, כי אפילו משה רבינו לא זכה להשגה בשער הני, ובמצב כזה רק הקב"ה יכול להוציא מטומאתו.

והו: "לפני מי", מכל שערי טומאה לפני שער הני (בגימטריא מי), "אתם מטהרין" בעצמכם, "ומי", משער הני אינכם יכולים להטהר בכוחות עצמכם, אלא "מטהר אתכם אביכם שבשמים". ע"כ.

העולה מזה, שאין לו לאדם לסמוך על כך שטהרתו ומירוק חטאיו יהיו מאתו יתברך, אלא הוא צריך להטהר בכוחות עצמו, והחלק שאינו יכול לעשות בעצמו, ישלים הקב"ה.

וזה נרמז בפסוק: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם", אין לכם לסמוך מעיקר על הטהרה בידי שמים, אלא "אתם מטהרין" בכוחות עצמכם, ולאחר שתטהרו בכוחות עצמכם, "לפני ה' תטהרו" - חלק הטהרה שאינו בידי אדם יעשה ע"י הקב"ה.

מעתה מובן לנכון סמיכות המאמרים, שרבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא נחלקו בדרשת הפסוק "לפני ה' תטהרו".

רבי בן אלעזר בן עזריה סובר, שמפסוק זה נדרש שהכפרה ביום הכפורים היא רק על עבירות שבין אדם לקונו ("לפני ה'"), ואילו עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו.

ואילו רבי עקיבא חולק עליו וסובר, שמפסוק זה נדרש, שעל האדם להטהר בכוחות עצמו, וחלק הטהרה שאינו בידי אדם יעשה בידי שמים ("לפני ה'") - "ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים". (מוצאי יו"כ תדשם)

תשובה בתוך הרבים - מבטלת גזירות רעות ומשברת מסכים מבדילים

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו (ויקרא טו, לו). הנה, לשון הפסוק מוכיח שיום הכפורים מסוגל לכפרה וטהרה גמורה על "כל חטאתיכם" בלי יוצא מן הכלל, ולכאורה תמוה, שהרי בגמרא (יזמא פו, א) יש ארבעה חילוקי כפרה, ורק בשנים מהם מועיל יום כיפור (עבר על מצות עשה - סיני בתשובה; עבר על לא-תעשה - בעיני תשובה ויום הכפורים), ואילו בשנים הנותרים מועילים רק יסורים או מיתה רח"ל (כריתות ומיתות בית דין - יסורים; חילול ה' - מיתה).

ונראה, דהנה ברמב"ם (הל' תשובה פ"א ה"ב) איתא ש"שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות", ונלמד מזה דדברי הגמרא אודות ארבעה חילוקי כפרה אמורים כשאין שעיר המשתלח, אבל כשיש שעיר המשתלח, יש בכוחו לכפר על כל העבירות בלי יוצא מן הכלל.

והביאור בזה הוא, כי שעיר המשתלח הוא קרבן ציבור, והנה גדול התוודה עליו על כל עוונות בני ישראל, והנה כי כן, הריהו נחשב כתשובת-רבים. תשובה כזו פורצת את כל הגבולות ומזככת את האדם מכל מיני פשעים ועוונות.

לאור זאת, גם בזמנינו שאין בית המקדש קיים, ניתן לשוב בתשובה ולהתוודות בבית-המדרש ברבים, ותשובה כזו יפה כוחה ככח שעיר המשתלח לכפר ביום הכפורים על כל העוונות, גם לרבות כריתות ומיתות בית דין וחילול השם.

זהו שכתוב: "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם", ואם תאמר, הרי איכא ארבעה חילוקי כפרה, ואיך אמרינן שיום הכפורים מכפר על "כל חטאתיכם"? לכך אומר הכתוב: "לפני ה'" דייקא כשהתשובה והיודוי הם בבית ה' - בבתי כנסיות ובתי מדרשות שהם מקומות השראת שכינתו יתברך - אזי "תטהרו" טהרה גמורה על כל העבירות, אבל כשהתשובה אינה באופן כזה, אזי ישנם ארבעה חילוקי כפרה, ורק שנים מהם מתכפרים על ידי תשובה ויום הכפורים לחודייהו.

ביום הכפורים חלקי הקדושה מתקבצים לבתי כנסיות כדי לקבל את תיקונם

יצו ה' חסדו למען יעקב עבדו (זמר המבדיל).

ידוע מהאר"י ז"ל וגוריו, שכאשר חטא אדם הראשון נתפזרו הרבה חלקי נשמות וניצוצי קדושה על פני תבל, ועבודת האבות הקדושים היתה לקבץ את כל חלקי-קדושה אלו ולהשיבם אל הקדושה. כמו כן, על ידי כל עבירה שאדם עושה, מתפזרים חלקי-קדושה בתוך הקליפות, והעבודה היא לקבצם ולהשיבם אל הקדושה, וכאשר ישובו כל ניצוצין אלו אל הקדושה, יהא התיקון השלם.

והנה, בזמן שבית המקדש היה קיים, היה בית המקדש כמו אבן שואבת שחלקי הקדושה היו נמשכים אליו מעצמם, ושם היו באים אל תיקונם, אולם, לאחר חורבן בית המקדש הוכרחו בני ישראל להתפזר בכל קצווי תבל כדי להעלות הניצוצות הפזורים בכל אתר ואתר (אור החיים הק' ויקרא כה, לו).

אולם, ליעקב אבינו ע"ה היה כח מיוחד ש"קיפל הקב"ה את כל ארץ ישראל תחתיו" (בראשית כח, ג) לאחר ארבע עשרה שנות לימוד התורה אצל שם ועבר, ונרמז בזה, שגם כשאין בית המקדש, אם עוסקים בתורה הקדושה כדבעי - כדרכו של "יעקב איש תם יושב האלים" - אין צריכים לדוד ממקום למקום כדי לקבץ את חלקי הקדושה המפוזרים, אלא הם נמשכים אל האדם מאליהם ("כתנות פסים" פר' בהעלותך).

ואיתא מצדיקים, שענין זה חוזר ונשנה בכל שנה ושנה, בימים הנוראים בכלל, וביום הקדוש בפרט, שחלקי הנשמות וניצוצי הקדושה באים לבתי כנסיות ובתי מדרשות, ושם הם זוכים לבוא אל תיקונם על ידי עבודת בני ישראל, ועל ידי בכיות ותחנונים.

על כך לנו מבקשים במוצאי יום כיפור: "יצו ה' חסדו למען יעקב עבדו", כמו ביום הכפורים שזכינו שיבואו חלקי הקדושה אלינו כדי שנתקן אותם, כך בכל השנה אנו מבקשים שיבואו חלקי הקדושה אלינו מבלי שנצטרך לכתת רגלנו אחריהם, וכל זה מכח "יעקב עבדו" שזכה למדריגה נעלית זו שכל חלקי הקדושה נשאבו אליו מאליהן.

(מוצאי יו"כ תשן)

והוסיף לאמר:

הנה, איתא במשנה במסכת יומא (דף יח, א) 'ערב יום הכפורים עם חשכה לא היו מניחים אותו לאכול הרבה, מפני שהמאכל מביא את השינה', דהיינו, שהכהן גדול היה זקוק לשמירה יתירה כדי שלא יבוא לידי טומאה ח"ו בשנתו, ולכן לא היו מניחים אותו לאכול הרבה כדי שהאכילה לא תביאהו לידי שינה.

ולכאורה הדבר תמוה מאד, שהרי הכהן גדול נמצא כעת לאחר פרישות ממושכת שבעת ימים (יומא ב, א), והוא – האיש המקודש ביותר – עומד להכנס למקום המקודש ביותר עלי אדמות (לקודש הקדשים), ביום המקודש מכל השנה (ביום הכפורים), וכי בעת זאת היה צריך לשמירה גדולה כל-כך עד כדי שהיו צריכים למנוע מלהרבות באכילה ושתייה!?

"אלא מאי", השיב כ"ק מרן זי"ע, "הכהן גדול היה אז מופשט מהעולם כל-כך, עד שאם היו נותנים לפניו לאכול היה מסוגל לאכול שור שלם עם הטלפיים, מחמת גודל התפשטות הגשמיות בה היה שרוי".

הפטיר כ"ק מרן זי"ע את דבריו: "מיר דארף מען דערמאנען" (צריכים להזכיר לי).

(שיחת קודש - ו' תשרי תשסא)

וידוי

סיפר כ"ק מרן מהר"י זי"ע:

פעם שמע הבעש"ט הק' את הגאון רבי חיים צאנזער זי"ע מחכמי הקלוזי בבראד כשהוא אומר "על חטא" בתפלת מנחה בערב יום כיפור.

נענה הבעש"ט ואמר: "ער זאגט נישט קיין איין ווארט אמת (הוא אינו אומר אף מילה אחת של אמת, שהרי לא חטא כלל), אבער איך ליידער געפיין מיך אין יעדען 'על חטא' (ואילו אני מוצא את עצמי בכל פסקא של 'על חטא')."

(סעודה ג' פר' נצבים תשנג)

כ"ק מרן מהר"י זי"ע דיבר בקדשו בענין הוידוי ביום הכפורים בדרך משל ונמשל:

משל למה הדבר דומה
כפרי אחד נקלע לראשונה בחייו לעיר אחת, והביט בהשתאות אחר הליכות תושבי הכרך הגדולה, והנה תוך כדי הילוכו הוא רואה אדם המסתובב ברחובה של עיר ומכה בתוף גדול אשר בידו. לפליאתו לפשר הדבר ענו לו התושבים בפשטות, שפרצה אש בעיר, והיא מאיימת להתפשט, ולכן הוא מתריע בשער-בת-רבים כי הבערה ללהב יצאת.

חזר הכפרי לביתו, ושמר את הדבר בלבו. כעבור תקופה הבחין בעשן המיתמר ועולה מאחד הבתים, ולא אחר הנער לעשות את הדבר, אלא תיכף לקח תוף בידו, והחל להסתובב מהכא להתם כשהוא מכה על התוף, ברם, למגינת לבו לא הועילה העצה מאומה, והאש המשיכה להתפשט במלא עוזה.

חזר הכפרי לעיר הגדולה, כשכל-כולו מלא כעס וזעם על שהליכוהו שולל עם צעז-סרק שאינה מועילה מאומה. בני העיר שחקו על בורותו, ואמרו לו: "הרי נבער והחל להסתובב מהכא להתם כשהוא מכה על התוף, ברם, למגינת לבו לא הועילה העצה מאומה, והאש המשיכה להתפשט במלא עוזה."

הנמשל הוא:

כשאנו באים לומר וידוי על חטאינו, עלינו לזוהר שלא להיות מאותם כסילים סכלים ונבערים שחושבים שהכאה על הלב בשעת הוידוי היא עיקר התשובה, והיא לבדה מועילה לכבות את האש ולנקותם מצחן, כי ההכאה באה רק לעורר את לב האדם לתשובה אמיתית ושברון לב על חטאיו ופשעיו, ואז כאשר "לבבו יבין" יזכה שיהא "ושב ורפא לו" מזהמת וצחנת העוונות.

על כך אנו אומרים: "על חטא שחטאנו לפניך **בוידוי פה**", כי אנו מבקשים סליחה וכפרה על כך שה"וידוי" שאמרנו היה רק ב"פה", ללא כוונת הלב וללא חרטה כנה ואמיתית.

(סעודה ג' פר' נצבים תשנה)

אכילה בערב יום הכפורים

פעם שאל הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע את נכדו כ"ק מרן מהר"י זי"ע: "בערניו! הרי אתה תלמיד חכם, אולי תוכל להגיד לי מה הפירוש בדברי רז"ל (יומא פא, ב) 'כל האוכל ושותה בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי'".

תיכף לאחר השאלה השיב הרה"ק מטשערנאביל זי"ע בעצמו: "אסביר לך את מאמר הגמרא: 'כל האוכל ושותה בתשיעי כאילו התענה', כאשר האכילה והשתיה בתשיעי הם אצל האדם כמו עינוי (כי מי יכול ליהנות מאכילה ושתיה גשמית בזמנים נעלים אלו?), אזי חשבינן ליה 'כאילו התענה תשיעי ועשירי'".

(סעודה ב' פר' וילך תשסב)

פעם כשהגישו את המאכלים בסעודת ערב יום כיפור הרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע, אמר:

"הנה, בסיודור ר' קאפיל מובא, שעיקר האכילה בערב יום כיפור אינו האכילה ממש, אלא כוונות האכילה (הידועים ליודעי ח"ן), אמנם, אבי הקדוש ז"ל (ה"מאור עינים" זי"ע) אמר, שהכונה היא אכילה ממש, ואז תחב הרה"ק זי"ע חתיכת דג בראש המזלג ואכלו, כדי לקיים מצות **אכילה ממש**, ולא להסתפק בכוונות האכילה.

(שיחת קודש - ו' תשרי תשסב)

ליל יום הכפורים

פעם לפני "כל נדרי" הורה **כ"ק מרן מהר"ש זי"ע** שיקראו לפניו את החייט מבראדי שהיה יהודי תמים ועם-הארץ. החסידים חיפשו אחריו, ומצאוהו בירכתי בית המדרש, והביאוהו לפני כ"ק מרן זי"ע.

כשהתייצב לפניו שאלו כ"ק מרן זי"ע: "כיצד אתה מפרש את הפסוק (ירמיה יד, ז) 'אם עוונתי ענו בנך' הנאמר בתחנון בימי שני וחמישי". והלה השיב בתמימות: "וכי הרבי אינו יודע את פירוש המילות?! הרי הפירוש הוא פשוט, 'אם עוונתי' - אף שחטאנו ורבו עוונותינו, עם זאת, 'ענו בנך' - הלא בניך אנו".

הפליא כ"ק מרן זי"ע את דבריו, וחזר עליהם כמה פעמים, והיה ניכר בעליל שהוא רוצה לעורר רחמים על כלל ישראל, באמצעות פירוש זה, שעל אף החטאים עדיין הם בבחינת "בנים למקום", וראויים הם להמשכת חסדים ורחמים ומחילה סליחה וכפרה.

(סעודה ב' פר' וילך תשסב)

סיפר **כ"ק מרן מהר"י זי"ע**:

פעם בליל יום הכפורים, כשהחזיק הרה"ק **מלובלין זי"ע** את ספר התורה בידו לפני אמירת "כל נדרי", פתח ואמר בשברון לב: "רבונו של עולם, הנני רוצה לשוב בתשובה, אבל אינני יכול להבטיח לך שלא אחטא עוד, אלא אני מבקש לפניך, עזרני שלא אחטא עוד".

וביאר כ"ק מרן זי"ע, שהחווה הקדוש היה ירא להבטיח שלא יחטא עוד, כי אז היה הדבר נחשב כמו "שבועה בנקיטת חפץ", שהרי הספר-תורה היה בידו, ואם ח"ו יחטא, יישל בתרתי, הן בעצם החטא והן בכך שהוא עובר על השבועה, ולכן אמר רק בדרך תפלה ובקשה להשית "עזרני שלא אחטא עוד".

(דברי כיבושין לפני כל נדרי תשנג)

פעם בליל יום כיפור שכח **כ"ק מרן מהר"י זי"ע** לומר "על דעת המקום" וכו', והתחיל תיכף באמירת "כל נדרי". הגבאים שעמדו מסביב לא הרהיבו עוז להזכיר שעדיין לא אמרו "על דעת המקום" מחמת גודל האימה והפחד ששרר במקום.

כעבור זמן מועט נזכר כ"ק מרן זי"ע בעצמו שעדיין לא אמר "על דעת המקום", וצעק כמה פעמים "נו, נו, נו", והתחיל "על דעת המקום" שלש פעמים, ואחר כך אמר שוב "כל נדרי" שלש פעמים.

כשנכנס כ"ק מרן זי"ע לחדרו לאחר התפלה, הביע תרעומת בפני הגבאים על שלא הזכירו לו לומר "על דעת המקום".

תודותינו וברכותינו לאלו שתרמו להוצאת הגיליון

לעילוי נשמת האשה החשובה

מרת **דבורה גיטה** בת הר"ר **אברהם יהודה הלוי** ע"ה
אשת הרבני המפורא הרה"ג ר' **משה אליהו טרויבע** שליט"א
נפטרה ביום ט' כסלו תשי"פ - ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת העסקן הדגול
הרה"ח ר' **אברהם יהודה**
ב"ר **ישעיה עקיבא פינר** ז"ל

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' **ברוך** ב"ר **אברהם מרדכי** ז"ל
מרת **ביילא** בת הר"ר **אהרן זאב** ע"ה
שורץ